

**ACȚIUNILE DE LUPTĂ ALE MARILOR UNITĂȚI ROMÂNE
PENTRU APĂRAREA ȘI EVACUAREA CRIMEII
ÎN CEL DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL**

**THE FIGHTING ACTIONS OF THE LARGE ROMANIAN
UNITS FOR DEFENSE AND EVACUATION OF
CRIMEEA IN THE SECOND WORLD WAR**

Colonel (r.) prof. univ. dr. Benone ANDRONIC*

Rezumat: Cercetând bibliografia română și străină existentă, referitoare la circumstanțele în care forțe combatante din Armata României vor ajunge să desfășoare acțiuni de luptă, alături de trupe ale Wehrmachtului, pentru apărarea Crimeii și apoi evacuarea trupelor din Peninsula, în cel de - al Doilea Război Mondial, autorii scot în evidență unele aspecte ale desfășurării operațiilor acestora, mai puțin cunoscute și care au suscitât, uneori abordări diferite și chiar tendențioase.

În analiza efectuată sunt arătate demersurile, Mareșalului Ion Antonescu și ale Șefului Marelui Stat Major al Armatei române, general Ilie Șteflea, pentru al determina pe Hitler să ordone evacuarea trupelor marilor unități din Armata română, aflate în Crimeea, precum și modul cum s-au executat acestea.

Cuvinte cheie: Crimeea obiectiv strategic în Marea Neagră, război de coaliție; decizii politico-militare; ofensiva sovietică; apărarea forțelor germano-române; evacuarea trupelor.

Abstract: Following research of the existing Romanian and foreign bibliography regarding the circumstances in which combat forces from the Romanian Army will end up carrying out combat actions, together with Wehrmacht troops, for the defense of Crimea and then the evacuation of troops from the Peninsula, in the Second World War, the authors highlight some aspects of the conduct of their operations, that are less known and which have given rise to sometimes different and even biased approaches.

The analysis shows the steps taken by Marshal Ion Antonescu and the Chief of the General Staff of the Romanian Army, General Ilie Șteflea, to prompt Hitler to order the evacuation of troops from major units of the Romanian Army in Crimea, as well as the manner in which they were executed.

* Profesor universitar, membru corespondent al Academiei Oamenilor de Științe din România, email: benoneandronic@yahoo.com

Keywords: *Crimea strategic objective in the Black Sea; coalition war; politico-military decisions; the Soviet offensive; defense of German-Romanian forces; evacuation of troops.*

Introducere

În iulie 1942, după cucerirea totală a Crimeii de către trupele germane și române, flancul sudic al frontului germano-sovietic va deveni centrul de greutate al operațiilor militare.

La 28 iunie 1942, Grupurile de Armate B și A au început operațiile ofensive cu misiunea de a cuceri Stalingradul și a ajunge pe Volga, precum și cucerirea ulterioară a Caucazului, pentru a avea acces la câmpurile petrolifere, o condiție obligatorie pentru a continua ofensiva pe teritoriul sovietic.

În vara anului 1942, Armata Wehrmachtului, cu toate că a înaintat în adâncimea teritoriului rus, a fost oprită la Stalingrad¹, datorată faptului că a urmărit cucerirea acestuia și Caucazului concomitent și nu pe rând, ceea ce a determinat fracționarea forțelor Wehrmachtului, situație de care a profitat armata sovietică declanșând contraofensiva din noiembrie 1942.²

Cu toate că situația era favorabilă sovieticilor ei s-au mulțumit cu încercuirea și distrugerea Armatei 6 germane la Stalingrad (31 ianuarie 1943)³ și nu au înaintat spre Rostov, cu scopul de a tăia retragerea Grupului de Armată A ale cărui mari unități înaintaseră destul de adânc în Caucaz.

Retragerea în Crimeea

În aceste condiții Wehrmachtul a dorit să păstreze cât mai mult timp sub control Cubanul și peninsula Taman pentru a relua ofensiva spre câmpurile petrolifere din Caucaz. Misiunea a fost îndeplinită de Armata 17 germană, comandant general Erwin Jaenecke, și marile unități (diviziile) române de cavalerie, infanterie și munte care luptaseră, în mare parte și în Crimeea.⁴

¹ Benoît Lemay, *Erich von Manstein strategul lui Hitler*, Volumul I, Editura MIIDECĂRȚI, București, 2017, p.214.

² Feldmareșal Erich von Manstein, *Victorii pierdute, Memoriile de război ale celui mai strălucit general a lui Hitler*, Editura Elit, 1982, pp. 320 - 321.

³ Jaques de Launay, *Mari decizii ale celui de-al doilea război mondial*, vol. II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988, pp. 33 - 34.

⁴ Feldmareșal Erich von Manstein, *op. cit.*, p. 322.

În lunile februarie - septembrie 1943, trupele germane și române ale Armatei 17 au luptat pe poziții succesive, retrăgându-se în peninsula Taman. La începutul lunii septembrie 1943, cu prilejul unei vizite la cartierul general de la Zaporojie al feldmareșalului Erich von Manstein, mareșalul Ion Antonescu (*figura 1*) a solicitat retragerea în Crimeea a trupelor române din peninsula Taman,⁵ retragere ce a primit aprobarea lui Hitler care a dat ordin feldmareșalului Ewald von Kleist, comandantul Grupului de Armata A, pentru evacuarea Tamanului (*operația Krimhild*).⁶

*Figura 1. Întrevederea mareșalului Ion Antonescu cu feldmareșalul Erich von Manstein.*⁷

⁵ General Platon Chirnoagă, *Istoria politică și militară a războiului României contra Rusiei Sovietice. 22 iunie 1941 - 23 august 1944, ediția a II - a*, Madrid, 1986, p. 212.

⁶ Adrian Pandeia, Eftimie Ardeleanu, *Românii în Crimeea*, Editura Militară, București, 1995, p. 285.

⁷ Fotografie disponibilă la <http://www.istorie-pe-scurt.ro/principiile-de-guvernare-ale-lui-ion-antonescu>, accesată la 20.01. 2021.

La 15 septembrie 1943, Armata 17 germană și trupele române cu efective de peste 200 000 de oameni se retrag în Crimeea, retragere ce s-a încheiat la 9 octombrie, reușind să treacă, fără pierderi mari, peste strâmtoarea Kerchi. Acest transfer va transforma Peninsula într-un bastion înaintat al Wehrmachtului la flancul de sud, și o presupusă viitoare bază a reluării operațiilor în Caucaz.

Acțiunile de luptă pentru apărarea Crimeii

În toamna anului 1943, situația militară la nord de Marea de Azov, nu prezenta o perspectivă favorabilă Wehrmachtului pentru a păstra Crimeea sub control. Încă din vară, după eșecul bătăliei de la Kursk (*operației Citadela*), se prefigura, ca fiind singura soluție de prevenire a prăbușirii flancului de sud, replierea Grupurilor de Armate Sud și A pe linia Niprului, un obstacol natural important pe care sovieticii puteau fi oprți.⁸

După înfrângerea de la Stalingrad, Hitler devenise reticent față de propunerile generalilor săi, impunând drept principiu al desfășurării operațiilor Wehrmachtului „nici un pas înapoi”⁹. Iată de ce, el acceptă ca trupele germane să aștepte venirea iernii pe Nipru, cu condiția apărării Bazinului Donețului și Crimeii (*figura 2*).

În acest mod Hitler compromitea soarta operației pentru Nipru, care devenise, în acele momente, un obstacol decisiv în ducerea operațiilor, deoarece, pierderea ei ar fi însemnat un pericol în aprovizionarea cu petrol din România, cea mai importantă sursă de petrol a Wehrmachtului și care ar fi constituit o lovitură fatală pentru Germania, ale cărei trupe nu putuseră pune stăpânire pe petrolul din Caucaz¹⁰.

În prima jumătate a lunii octombrie, feldmareșalul Erich von Manstein a solicitat renunțarea la capul de pod de la Zaporojie, pe malul de est al Niprului, asediat de Frontul de Sud - Vest, el a fost suspectat de Hitler și de von Kleist că a vrut să se debaraseze de o misiune pe care nu o dorea¹¹. Ca urmare Hitler îl va însărcina pe von Kleist, comandantul grupului de armate A, să preia acest cap de pod, care a considerat posibilă o asemenea variantă

⁸ Paul Johnson, *O istorie a lumii moderne 1920 - 2000*, Editura HUMANITAS, București, p. 400.

⁹ *Ibidem*, p. 372.

¹⁰ Apud, Adrian Pandea, Eftimie Ardeleanu, *op.cit.*, p. 58.

¹¹ Feldmareșal Erich von Manstein, *op. cit.*, pp. 426; 435.

numai dacă în capul de pod se aduc trupele Armatei 17 germane din Crimeea. Soluția nu a fost acceptată de Hitler, deoarece nu accepta cedarea peninsulei.

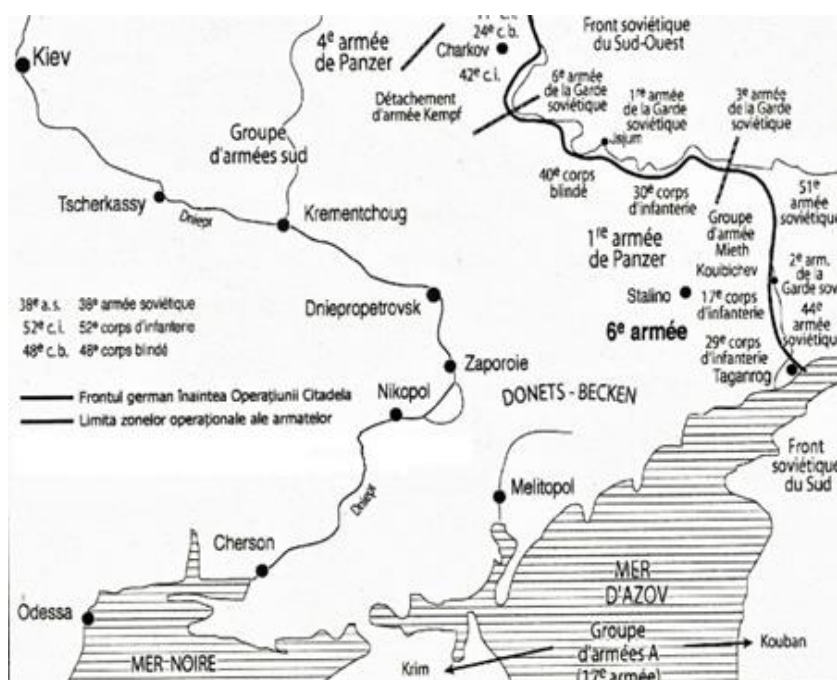

Figura 2. Operațiunea Citadelă. Bătălia de la Kursk.¹²

La 14 octombrie, sovieticii continuă ofensiva, eliberând mai întâi Zaporozie și apoi, la 6 noiembrie Kievul, compromițând, în acest fel, defensiva germană de pe Nipru.

La 9 octombrie, rușii reiau ofensiva și împotriva Armatei 6 germane, care se găsea în apărare în Stepa Nogaisk, la nord de Marea de Azov. Pierderea capului de pod de la Zaporozie și superioritatea numerică și tehnică a trupele sovietice, au determinat Armata 6, în subordinea căreia se aflau și două divizii române, 24 Infanterie și 4 Munte, să se retragă în grabă spre Nikopol pentru a evita încercuirea¹³.

¹² Benoît Lemay, *op.cit.*, Volumul II, p. 229.

¹³ *Ibidem*, p. 434 - 435.

La 23 octombrie 1943, Melitopolul este cucerit de forțele sovietice, care au astfel, calea deschisă spre istmurile Perekop și Genicesk, iar la sfârșitul lunii octombrie ei vor izola trupele germano - române din Crimeea de restul frontului german.

Acțiunile de luptă pentru apărarea Crimeii

Pe 18, 19 și 24 octombrie, când evoluția bătăliei din Stepa Nogaisk le era tot mai nefavorabilă, feldmareșalul Ewald von Kleist, comandantul Grupului de Armate A, care avea în subordine Armatele 6 și 17, a raportat Înalțului Comandament al Armatei de Uscat (OKH), că se impunea evacuarea pe uscat a Crimeii, însă generalul Kurt Zeitzler, șeful Statului Major al OKH, îi va răspunde că Hitler nu permitea evacuarea¹⁴.

La 26 octombrie von Kleist va raporta că situația Armatei 6 este tot mai dificilă fiind nevoit să-i aloce încă o divizie germană din Crimeea, și că, în aceste condiții, Armata 17 germană, rămasă cu o divizie germană și șapte divizii române, nu va mai putea apăra peninsula, cerând retragerea acesteia. Și de această dată răspunsul va fi negativ.

La 27 octombrie, mareșalul Ion Antonescu, prin intermediul generalului Ilie Ștefla, șeful Marelui Stat Major Român, va telegrafia la Înalțul Comandament al Forțelor Armate (OKW), redând conținutul unei comunicări făcute cu o zi înainte generalului Erik Hansen, șeful Misiunii Militare Germane din România, exprimând-și preocuparea pentru soarta diviziilor române, aflate în Crimeea, cu șanse minime de a rezista încercuirii sovietice, deoarece acestea nu aveau suficient armament antitanc și deci, imposibilitatea constituirii unor rezerve mobile, precum și îngrijorarea față de dificultățile, din ce în ce mai mari, a aprovizionării acestora pe mare¹⁵.

Pe 28 octombrie, Hitler va interzice categoric operația de evacuare a Crimeii, iar pe 29 octombrie, va răspunde la telegrama mareșalului în care își va expune propria sa viziune asupra apărării Crimeii¹⁶, considerată de acesta drept „cea mai importantă bază de aviație împotriva regiunii petrolifere românești”¹⁷. De alt fel, după masivele bombardamente

¹⁴ *Ibidem*, pp. 438 - 439.

¹⁵ Adrian Pandea, Eftimie Ardeleanu, *op.cit.*, p. 60.

¹⁶ *Ibidem*, pp. 288 - 290.

¹⁷ Robert Forczyk, *Al Doilea Război Mondial, Sevastopol 1942, Triumful lui von Manstein*, Osprey Publishing, 2008, p. 9; Feldmareșal Erich von Manstein, *op. cit.* p. 439.

americane din 1, 5, 15 și 24 aprilie 1944, asupra capitalei și asupra Ploieștiului, raiduri pornite de pe aerodromurile din Italia, Crimeea nu mai era cea mai importantă bază de aviație împotriva României¹⁸.

Tot în telegrama de răspuns Hitler va afirma că problema evacuării pe uscat a Armatei 17 era depășită deoarece, în timpul necesar pregătirii și executării acestei operații, rușii ori puteau să închidă istmurile din nord, așa cum se va întâmpla, ori trupele germane, aflate în capul de pod de la Nikopol, ar fi reușit să restabilească legătura cu peninsula, ceea ce nu avea să se întâmple datorită lipsei forțelor și mijloacelor necesare.

La 26 octombrie, când trupele sovietice au străpuns pozițiile germane din Stepa Nogaisk, comandantul Armatei 17 a ordonat, să se înceapă pregătirile pentru evacuarea Crimeii. După tentativa nereușită a lui von Kleist din 27 octombrie, de a obține aprobarea lui Hitler, la 28 octombrie, Jaenecke anunță Grupul de Armate A, că ordonă execuția planului de evacuare, informând pe feldmareșal că nu va executa ordinul, de apărare cu orice preț a Crimii, din teama de a nu se ajunge la un nou Stalingrad. Manevra propusă de Jaenecke, de ieșire a Armatei 17 din Crimeea spre cotul Niprului era riscantă, deoarece, la 30 octombrie, tancurile sovietice ajunseseră la Perekop și îi putea interzice retragerea (*figura 3*).

În telegrama din 29 octombrie, adresată lui Ion Antonescu, Hitler arăta foarte hotărât că, având în vedere imposibilitatea evacuării pe uscat, în cazul blocării de către ruși a istmurilor din nordul peninsulei, Crimeea va fi apărată „cu orice preț”¹⁹.

Mesajele lui Hitler către Ion Antonescu, cât și către comandanții grupurilor de armate din zonă arătau că Hitler avea argumente de natură politică și economică.²⁰

¹⁸ Jacques de Launay, *op.cit.*, p. 235.

¹⁹ Adrian Pandea, Eftimie Ardeleanu, *op. cit.*, p. 288.

²⁰ Feldmareșal Erich von Manstein, *op. cit.* p. 436.

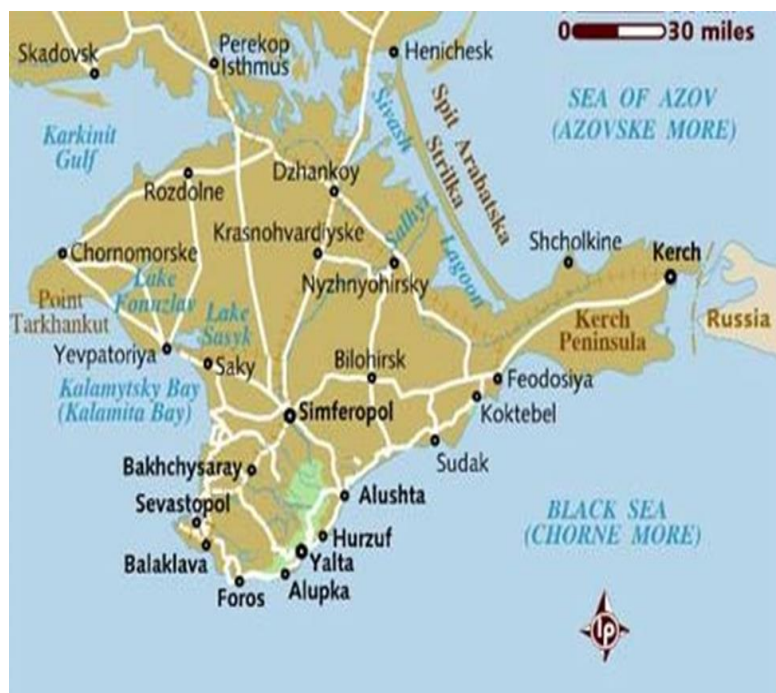

Figura 3. Peninsula Crimeea, Pericop, 28 octombrie 1943)²¹

Capitularea Italiei din 8 septembrie 1943²², îl făcuse pe Hitler să se teamă că pierderea Crimeii ar fi putut determina și ieșirea României din alianță, ceea ce ar fi însemnat o lovitură inimaginabilă pentru cel de-al treilea Reich²³. În primăvara anului 1944, aceste temeri, ce le avea pentru România și feldmaresalul Erich von Manstein, s-au dovedit a fi catastrofale pentru Germania.

Acceptarea încercuirii Armatei 17 în Crimeea de către Hitler se baza pe asigurările amiralului Karl Dönitz, comandantul Marinei de Război germane, că aprovizionarea trupelor, precum și evacuarea lor pe mare puteau fi efectuate de forțele navale germane și române din Marea Neagră. De altfel, la 27

²¹ Harta Crimeii, disponibil la <https://www.google.com/search?q=Crimeea+harta>, accesat la 29.01. 2021.

²² Francesca Tacchi, *Istoria ilustrată a fascismului*, Editura Enciclopedica RAO, București, 2006, pp. 156 - 159.

²³ Jacques de Launay, *op. cit.*, pp. 88 - 91.

octombrie, Dönitz revine și îl asigură că, navele marinei vor putea asigura transportul a 50 000 t. de material lunar și că vor putea să evacueze peninsula, într-un ritm de 20 000 de oameni la patru zile²⁴. Cu această asigurare era de acord și Statul Major al Armatei române, cu condiția ca transferul trupelor din porturile Crimeii la Odessa sau la Constanța să se producă înainte de pătrunderea rușilor în peninsulă, având în vedere dificultățile legate de transportul pe mare, pe un traseu destul de lung, a celor peste 200 000 de ostași germani și români²⁵.

La 13 octombrie 1943, comandantul Frontului Nord - Caucazian, cu toate că nu avea la dispoziție forțele necesare unei reușite, va pregăti ocuparea a două capete de pod la nord de orașul Kerchi și, respectiv, în zona Eltigen, de către Armatele 5 și 6 și Divizia 318. (figura 4).

Operațiunea Kerchi - Eltigen, 1943²⁶

²⁴ Robert Forczyk, *op. cit.*, p. 68.

²⁵ Adrian Pandea, Eftimie Ardeleanu, *op. cit.*, p. 64.

²⁶ Hartă operații, disponibil la <https://www.google.com/search?q=eltigen+crimeea>, accesat la 20.03. 2021.

La 31 octombrie, operația va avea o dezvoltare nedorită în cele două puncte de debarcare. Astfel, la Eltigen, capul de pod sovietic a fost limitat, apoi blocat, iar în cele din urmă, între 4 și 7 decembrie, anihilat de către trupele Diviziei 6 Cavalerie română, comandată de generalul Corneliu Teodorini²⁷ și care se afla în subordinea C. 5 Armată german. La nord de Kerci însă, capul de pod a fost dezvoltat de ruși și, la începutul lunii decembrie 1943, nu a mai putu fi limitat de Corpul 5 Armată, comandant general Karl Allmendinger²⁸.

Tot în 31 octombrie, trupele Frontului 4 Ucrainean vor debarca în nordul Crimeii ocupând capete de pod în ismul Perekop²⁹ și în peninsula Ciongar, unde vor construi un dig aducând în capul de pod blindate și tancuri, ceea ce avea să constituie o amenințate serioasă pentru frontul din nordul Crimeii.

La începutul lui noiembrie 1943, nici feldmareșalul von Manstein și nici generalul Jaenecke, care au mers în audiență la Hitler, nu au reușit să-l convingă de situația Armatei 17, aducându-i la cunoștință că structura și dotarea forțelor din Peninsula nu permite organizarea unei apărări de durată a Crimeii³⁰. La acel moment Armata 17 avea două divizii germane de infanterie 50 și 336, Divizia 9 Artilerie A.A. și Corpul 4 Aerian, iar trupele române, constituite din Corpul de Cavalerie având în componere Diviziile 6 și 9 Cavalerie, 10 și 19 Infanterie și Corpul de Munte cu trei divizii, aveau aproximativ 110 000 combatanți³¹. De observat că, în conferința din 1 noiembrie 1943, de la Comandamentul Marinei Regale din Constanța, evacuarea trupelor române din Crimeea, au fost apreciate la 75 000 combatanți (dintr-un total general de 180 000), iar la 22 noiembrie, cu ocazia vizitei la OKW a generalului Șteflea, partea germană estima efectivele românești la 85 000 dint-un total de 212 000³².

De asemenea, situațiile de efective model „9 700” arată că în decembrie 1943, se găseau în Crimeea aproximativ 64 000 de ostași români;

²⁷ Ion V. Emilian, *Cavalerii apocalipsei*, Editura Marist, Baia Mare, 2020, p.350.

²⁸ Adrian Pandeia, Eftimie Ardeleanu, *op. cit.*, (o strălucită victorie românească), pp. 312-314.

²⁹ Arhivele militare române, Relațiile militare Româno - Germane, A.M.R., *fond Corpul de Cavalerie, dosar, 997, fila 15*, Editura EUROPA NOVA, București, 2000, p. 360.

³⁰ Feldmareșal Erich von Manstein, *op. cit.* p. 439.

³¹ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 811, fila 228.

³² Ibidem, fond microfilme, rola II 1.1611, cd. 524.

generalul Ilie Șteflea, șeful Marelui Stat Major Român, a susținut că, în fața hotărârii lui Hitler de a păstra cu orice preț Crimeea, a redus efectivele românești din peninsulă de la 110 000 la 64 000, în pofida tuturor protestelor germane³³.

Noi am constatat că, așa cum reiese din corespondența mareșalului Ion Antonescu către Hitler și comandamentele germane, cele șapte divizii din Crimeea erau apreciate ca fiind de cea mai bună calitate, având în vedere, atât experiența lor pe câmpul de luptă, cât și dotarea lor³⁴.

La începutul lunii noiembrie comandamentul Armatei 17 aprecia că, în cazul unei ofensive sovietice, datorită slabei poziții de apărare din nord, de la Perekop și Sivaș, cât și din est, de la Kerchi nu ar putea rezista mai mult de 3 - 4 zile. Acest lucru nu s-a produs însă, datorită faptului că rușii s-au concentrat pe obținerea unei decizii în sectorul de nord al Grupului de Armate Sud.

La 15 noiembrie 1943, mareșalul Antonescu cere lui Hitler să își respecte promisiunile privind evacuarea Crimeii problemă ce avea să fie discutată și de către generalul Ilie Șteflea, în cursul vizitei întreprinse la OKW între 21 - 22 noiembrie.

La 28 decembrie, în fața noii ofensive ale trupelor ruse, declanșate cu câteva zile înainte asupra aliniamentelor din cotul Niprului și la insistențele lui Kurt Zeitzler, șeful Marelui Stat Major al Înalțului Comandament al Armatei de Uscat și a feldmareșalului Manstein, Hitler le va spune că nu va ceda Crimeea, dând astfel ocazia rușilor și aliaților occidentali să împingă Turcia în tabăra Națiunilor Unite³⁵. Ulterior von Manstein îi va trimite o scrisoare lui Hitler, în care îi va argumenta că atitudinea Turciei, Bulgariei și României nu depinde, atât de păstrarea Crimeii, cât de prezența unui front german continuu și stabil la est de frontiera română.³⁶

Ofensiva rușilor pentru eliberarea Ucrainei occidentale, pornită încă din decembrie 1943, a continuat urmărind recucerirea Crimeii, astfel că, la

³³ Adrian Pandeia, Eftimie Ardeleanu, *op. cit.*, p. 304; 436.

³⁴ *Antonescu - Hitler, corespondență și întâlniri inedite (1940 - 1944)*, vol. II, Editura Cozia, București, 1991, pp. 124; 154.

³⁵ Feldmareșal Erich von Manstein, *op. cit.* p. 336.

³⁶ *Ibidem, op. cit.* p. 456.

10 ianuarie 1944, Fronturile 3 și 4 Ucrainene au pornit ofensiva pentru lichidarea capului de pod de la Nikopol.

A doua zi, la 11 ianuarie 1944, generalul Ilie Șteflea, s-a adresat generalului Erik Hansen, propunându-i ca, în eventualitatea evacuării capului de pod de la Nikopol, situația trupelor din Crimeea să fie reanalizată și să se treacă la retragerea lor într-un cap de pod în zona Sevastopol și, ulterior, la evacuarea pe mare, solicitând ca replierea și evacuarea să fie pregătite din timp, înainte ca inamicul să exercite vreo presiune asupra Crimeii.

Hitler însă se baza pe păstrarea Crimeii, de către trupele germano-române, pe ideea că se poate reface legătura cu peninsula printr-o contraofensivă pornită din capul de pod de la Nikopol³⁷, însă reluarea inițiativei de către Wehrmacht la flancul de sud, ca și de-a lungul întregului front de est, s-a dovedit a fi nerealizabilă. Cele trei corpuri de armată germană, ce fuseseră puse, la sfârșitul lunii octombrie, sub comanda unui comandant apreciat de Hitler, generalul de vânători de munte Ferdinand Schörner, avea să aibă un rol important în bătălia finală pentru Crimeea.

În urma insistențelor mareșalului Ion Antonescu, întăririle promise Armatei 17 vor sosi cu întârziere în Crimeea: Divizia 73 Infanterie abia la sfârșitul lui ianuarie 1944, și Divizia 111 Infanterie, în martie 1944, Astfel, Jaenecke a ajuns ca, în aprilie 1944, să aibă sub comandă cinci divizii germane de infanterie (50, 73, 98, 111 și 336), pe lângă cele șapte divizii române.

Cu toată energia lui Schörner, capul de pod nu a rezistat și la 4 februarie Karl Hollidt, comandantul Armatei 6 germane, a dat ordin de retragere, iar la 8 februarie trupele sovietice intrau în localitatea Nikopol.

Acțiunile de luptă ale trupelor germano-române pentru retragerea în capul de pod de la Sevastopol

La 9 februarie, generalul Ilie Șteflea i-a remis o scrisoare generalului Hansen, prin care mareșalul Antonescu ruga OKH să reexamineze situația din Crimeea, fiindcă „*evacuarea Crimeii trebuie să înceapă imediat*” deoarece: capul de pod Nikopol era pierdut; pregătirile de atac ale sovieticii la Sivaș și Kerci și, mai ales, lipsa unei mari unități blindate, fără de care nu ar fi

³⁷ Gheorghe Buzatu, *România sub imperiul haosului, 1939 - 1945, Centrul de Istorie a Românilor „Constantin C. Giurescu”*, București, 2007., p. 242.

fost posibilă o manevră de retragere în cazul unei ofensive sovietice în Crimeea. Mareșalul adaugă că pierderea diviziilor române, *cele mai glorioase și mai războite* din Crimeea ar fi reprezentat o *slăbire nejustificată a armatei române*, și s-ar fi ajuns la o *situație internă extrem de critică*³⁸.

La 15 februarie, generalul Șteflea va exprima punctul de vedere al mareșalului în fața lui Hitler, însă acesta luase hotărârea de a transforma Crimeea într-o fortăreață.

La 26 - 27 februarie, cu prilejul întâlnirii de la Klessheim³⁹, mareșalul Antonescu nu va reuși să-l convingă pe Hitler să accepte evacuarea Crimeii. Va încerca din nou pe 27 martie, într-o scrisoare adresată acestuia, să-l determine, de această dată ultimativ, să accepte evacuarea trupelor din Crimeea, arătând că, devreme ce Prutul superior și Nistrul superior au fost depășite de ruși, sosise ultimul moment favorabil pentru evacuarea Crimeii⁴⁰. În aceeași scrisoare din 27 martie, Ion Antonescu arăta și faptul că reorganizarea comandamentului, propusă de Hitler, o vede prin *regruparea forțelor române într-un singur bloc*, din dorința de a avea toate forțele române sub comandă proprie⁴¹.

O asemenea soluție fusese avansată și de feldmareșalul Erich von Manstein, la 25 martie 1944, când i-a propus lui Hitler să creeze un comandament unic al flancului sudic, în fruntea căruia să se afle mareșalul Antonescu. Hitler îi va răspunde că, din rațiuni politice, mareșalul va refuza propunerea⁴².

Abia după debutul ofensivei sovietice, din 8 aprilie, și retragerea la Sevastopol, (*figura 5*) comandamentul Armatei 17 germane și Comandamentul Maritim Crimeea vor alcătui un plan comun de

³⁸ Adrian Pandea, Eftimie Ardeleanu, *op. cit.*, pp. 318 - 319.

³⁹ Gheorghe Buzatu, *România sub imperiul haosului, 1939 - 1945*, Centrul de Istorie a Românilor „Constantin C. Giurescu, București, 2007, pp. 230 - 231.

⁴⁰ *Antonescu - Hitler, corespondență și întâlniri inedite (1940 - 1944)*, vol. II, Editura Cozia, București, 1991, p. 158.

⁴¹ *Idem*, p. 158 - 159.

⁴² Feldmareșal Erich von Manstein, *op. cit.* p. 485.

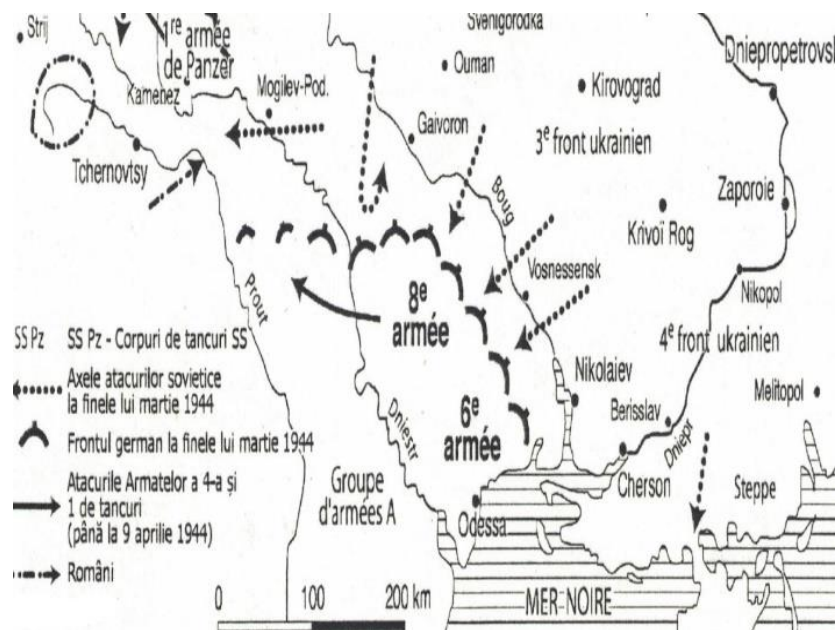

Figura 5. Evoluția situației pe aripa de sud a Frontului de Est la finele lui martie 1943.

evacuare a peninsulei deoarece, era cât se poate de clar că ieșirea armatei germane, pe uscat, spre cotul Niprului nu se putea face, singura cale de evacuare fiind pe mare, cu condiția ca ea să se execute înainte ca trupele sovietice să pornească la ofensivă.

La 30 martie, avea să se adauge un alt eveniment cu consecințe pentru evoluția situației din Crimeea; demiterea de către Hitler al feldmareșaliilor Erich von Manstein și Ewald von Kleist de la comanda Grupurilor de Armate Sud și, respectiv A, înlocuindu-i cu general - colonelul Walther Model și, respectiv, generalul Ferdinand Schörner⁴⁴. Urmările acestor demiteri vor fi vizibile în timpul bătăliei finale pentru Crimeea, când intervențiile mareșalului pe lângă Schörner, OKH și OKW nu vor mai fi luate în considerare.

La începutul lunii aprilie, comandamentul Armatei 17 a elaborat planul de evacuare „Adler”, care era continuatorul proiectului „Ruderboot”, elaborat în luna decembrie 1943. Planul prevedea retragerea inițială a trupelor într-un

⁴³ Benoît Lemay, *op.cit.*, Volumul II, p. 229.

⁴⁴ *Ibidem*, pp. 128 - 129.

cap de pod lărgit la Sevastopol și apoi, în detaliu, fazele unei abandonări forțate sau ordonate a Crimeii pe mare. Data începerii operațiunilor de evacuare era în funcție de atacul inamicului și a rezultatelor obținute de acesta⁴⁵.

La 6 aprilie 1944, Hitler a încorsetat și mai bine armata română prin organizarea Grupului de Armate „Ucraina de Sud”, pentru a preveni orice tentativă de ieșire a acestei din Alianță, și astfel, lipsind-o de un sector distinct de front și de un comandament național. Astfel, Hitler și-a luat o măsură de siguranță în plus pentru fidelitatea României față de cele de-al treilea Reich.

La 8 aprilie, trupele ruse din Frontul 4 Ucrainean, și Armata de Litoral declanșează ofensiva finală pentru Crimeea, având la dispoziție, cu 30 divizii, două sectoare de fortificații și două brigăzi de pușcași marini, totaliza 470 000 de oameni, 6000 de guri de foc, 560 tancuri și autotunuri și circa 1250 de avioane de luptă. Forțele ruse urmăreau ca, pornind din capetele de pod de la Kerchi, Perekop și Sivaș, să pătrundă spre Sevastopol, să divizeze Armata 17 germană și să o nimicească⁴⁶.

În operația de apărare Armata 17 germană avea aproximativ 230 000 oameni, circa 1000 guri de foc și 200 de tancuri și tunuri de asalt, dar nici o divizie blindată sau motorizată⁴⁷.

În ziua atacului, la Sivaș, situația a devenit critică, rușii atacând puternic Gruparea Konrad, având în structură Corpul 49 Armată (comandant general Rudolf Konrad, *figura 6*) și Diviziile 10 și 19 Infanterie române, îi vor produce mari pierderi, în special, Diviziei 10 Infanterie. Divizia 9 Cavalerie va rămâne în rezerva A. 17 germane, asigurând, ulterior retragerea acesteia pe aliniamentul Gneiseanu.

⁴⁵ Adrian Pandea, Eftimie Ardeleanu, *op. cit.*, p. 332.

⁴⁶ Robert Forczyk, *Where the Iron Crosses Grow: The Crimea 1941 - 44*, Paperback - September 20, 2016, pp. 81.

⁴⁷ Victor Nitu, „Armata română în al Doilea Război Mondial, Ultima bătălie în Crimeea - 19443”, disponibil la *WorldWar2.ro*, accesat la 04.03. 2021.

Figura 6. Generalul de corp de armată Hugo Schwab (al doilea stânga), însoțit de omologul său german General der Gebirgstruppe Rudolf Konrad (centru). În prim plan, soldați români operează un aruncător de mine "Brandt, cal. 81,4mm, md.1927/31". Crimeea – 27 Februarie 1944⁴⁸

Evacuarea trupelor germano-române din Crimeea

La 9 aprilie 1944, generalul Erwin Jaenecke realizând că nu poate opri ofensiva rușilor, raportează grupului de armate solicitând aprobarea pregătirii „acțiunii Adler”⁴⁹, planul de evacuare în caz de ofensivă sovietică, și libertatea declanșării operației la momentul considerat oportun⁵⁰.

La 10 aprilie, planul Adler este declanșat și comandantul Corpului 5 Armată, primește ordin de a-și retragea trupele din peninsula Kerci pe un

⁴⁸ Fotografie disponibilă la <https://www.google.com/search?q=hugo+schwab+fotografii&xsrf>, accesat la 20.03. 2021.

⁴⁹ Robert Forczyk, *op. cit.*, p. 315; Codenames, Operations World War II, *Operation Adler (12 - 16 April 1944)*.

⁵⁰ Cdor av. dr. Marius - Adrian Nicoară, „Activitatea desfășurată de Forțele Aeriene Regale române pe timpul evacuării trupelor germano - române din Crimeea (15 aprilie -12 mai 1944)”, *Buletinul Arhivelor Militare Române*, nr.1/2014, p. 62.

nou aliniament în istmul Parpaci. Se urmărea astfel, retragerea pe aliniamente succesive într-un cap de pod din jurul Sevastopolului, fără a permite rușilor să intercepteze căile de retragere.

În aceeași zi trupele sovietice intră în Odessa, ocupând portul prevăzut în planul de evacuare din Crimeea.

Pe 11 aprilie sub presiunea trupelor Frontului 4 Ucrainean, ajunse pe aliniamentul Djankoi izolând dinspre nord Peninsula, generalul Jaenecke ordonă retragerea Armatei 17 germane pe aliniamentul „Gneisenau” (figura 6). Luând act de această retragere, generalul Schörner îi comunică lui Hitler că, în absența unei hotărâri imediate, Armata 17 va fi cu siguranță pierdută, obligându-l să aprobe retragerea în capul de pod Sevastopol și să permită evacuarea efectivelor neluptătoare.

Figura 7. Ofensiva sovietică în Crimeea, aprilie - mai 1944.

În aceste condiții Marina Regală Română declanșează operația de evacuare, convoaiele punându-se imediat în marș de la Constanța spre Sevastopol.

Pe 12 aprilie, generalul Adolf Heusinger, șeful Operațiilor de la OKH, va transmite un nou ordin a lui Hitler, generalului Walther Model, în care îi va comunica că, Sevastopolul urmează să fie păstrat un timp îndelungat și că, nici o unitate luptătoare nu se evacuează.

În tot acest timp în Peninsulă trupele germane și române, sub presiunea trupelor sovietice duceau lupte crâncene. Diviziile 10 și 19 Infanterie se aflau în situația cea mai dificilă, prima înfrunța ofensiva Armatei 51 sovietice, pornită din capul de pod din peninsula Ciongar, iar cea de-a doua, dislocată în istmurile Salkovo și Genicesk, asigura retragerea spre vest a Corpului 5 Armată din peninsula Kerci⁵¹.

La 13 aprilie, după cucerirea Simferopolului de către sovietici, Corpul 5 Armată, în structura căruia se afla și Divizia 6 Cavalerie, care se retrăgea spre Sevastopol, a primit ordin să urmeze șoseaua de pe coasta de sud, prin Sudak⁵², Alușta, Ialta, Balaklava, protejat de diviziile Corpului de Munte român.

În aceste condiții, în perioada 13 - 15 aprilie,⁵³ Detașamentul „Alușta”, alcătuit din Batalioanele 7 și 23 Vânători de Munte și un divizion de artilerie munte, a fost sacrificat de comandamentul german în zona Alușta, Uskut, Perîval, care avea să tensioneze și mai mult relațiile de comandament româno - germane.

Trupele care au ocupat primele pozițiile din capul de pod Sevastopol au fost cele ale Corpului de Munte român, aflate cel mai aproape de noul aliniament și care au permis trupelor germane și române să se retragă în siguranță din nordul și estul Peninsulei.

Armata 17 va ajunge în capul de pod la Sevastopol la 16 aprilie 1944, cu un efectiv de 124 000 oameni, din care 78 000 germani și 46 762 români și va cere evacuarea, cu prioritate a trupelor române, însă realitatea va fi cu totul alta.

La 21 aprilie *raportul generalului Hugo Schwab*⁵⁴ va explica pierderile suferite în luptele desfășurate între 8 și 20 aprilie: 12 221 germani și 17 652 români, morți, răniți și dispăruți.

⁵¹ Robert Forczyk, *op. cit.*, pp. 315 - 316.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ Adrian Pandea, Eftimie Ardeleanu, *op. cit.*, pp. 353 - 354.

⁵⁴ *Ibidem*, pp. 359 - 364.

După străpungerea frontului de la Sivaș, unde se găsea Divizia 10 Infanterie română, mareșalul Ion Antonescu îl chemă în audiență pe generalul Erik Hansen⁵⁵ adresându-i reproșuri pentru faptul că, în pofida cererilor sale repetate, trupele române au fost surprinse în Crimeea într-o situație nefavorabilă. Drept urmare se hotărăște ca trupele române să fie evacuate, cu excepția Diviziei 1 Munte și a câtorva batalioane de la Diviziile 2 și 3 Munte, însă toate marile unități au fost obligate să lase efective pentru alcătuirea grupurilor de luptă, constituite în ultimele zile ale acțiunilor. Astfel, ostașii români au rămas pe poziții până la evacuările finale și conduita lor s-a dovedit a fi la nivelul soldaților germani⁵⁶.

Evacuarea trupelor române s-a făcut cu deosebită greutate, cel puțin în intervalul 12 - 30 aprilie. Statisticile arată că numărul germanilor evacuați a fost aproape de patru ori mai mare, iar cel al *legionarilor* (trupe recrutate din populațiile teritoriilor ocupate în Rusia), al prizonierilor și civililor aproape dublu față de cel al românilor evacuați în această perioadă (la 19 aprilie 1944, au fost evacuați 2077 militari români față de 15 000 militari germani și 7107 legionarii și personalul auxiliar german).

Iată de ce, la 20 aprilie 1944, Marele Stat Major român a fost nevoit să intervină energic pentru o *echitabilă proporționalitate* între români și germani în transporturile de evacuare.

După această dată, aviația și marina sovietică încep să fie mai active pe traseul convoaielor și, la 18 aprilie, vasul „Alba Iulia” este lovit în plin de aviația sovietică și, cu toate că din cei 5000 de ostași îmbarcați majoritate au fost salvați, s-au înregistrat și victime din rândul voluntarilor ucraineni și al prizonierilor sovietici, vasul fiind remorcat cu mare greutate până la Constanța.

La 17, 18 și 19 aprilie, generalii Jaenecke, Model, Schörner și Zeitzler au încercat să modifice ordinul lui Hitler de apărare nelimitată a Sevastopolului, acesta a respins toate argumentele lor, chiar dacă Schörner i-a amintit că orice unitate luptătoare pierdută în Crimeea va lipsi în bătălia decisivă de pe Nistru și că, de fapt, la Sevastopol mai existau doar cinci regimente și nu cinci divizii⁵⁷.

⁵⁵ Ion V. Emilian, *op. cit.* p. 341.

⁵⁶ Maréchal Erich von Manstein, *Victoires perdues*, Published by Plon, Paris, 1958, p. 97-98.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 43.

În fața acestei inflexibilități, generalul Ferdinand Schörner s-a deplasat din nou la Berghof pentru a-i expune personal Führerului situația dramatică a Armatei 17. Argumentele sale nu au fost ascultate nici de astă dată, cu tot sprijinul pe care i l-a oferit generalul de aviație Deichmann. Pledoaria lui Schörner privind imposibilitatea apărării Sevastopolului a fost zădărnicită chiar de către unul din subordonații săi, generalul Karl Allmehdinger, comandantul Corpului 5 Armată, chemat special de Hitler, care a afirmat că dacă se aduc forțe noi, Sevastopolul poate fi apărat⁵⁸. Hitler a promis întăriri pentru apărarea Sevastopolului, dar a constatat că nu avea nici o divizie disponibilă.

Pentru Hitler păstrarea Crimeii era obligatorie pentru a păstra neutralitatea Turciei, iar menținerea Sevastopolului trebuia să fie asigurată într-un interval de 6 - 8 săptămâni, răstimp în care debarcarea aliată în Occident se putea produce, iar trupele Wehrmachtului să o respingă. Evenimentele se vor produce cu totul altfel; Turcia va anunța că nu mai livrează crom Germaniei și că își schimbă statutul în stat *aliat*, iar debarcarea aliată în Normandia deși va avea loc aproape de termenul prognozat la, 6 iunie 1944, Wehrmachtului nu o vor putea respinge⁵⁹.

Tot atunci, Hitler s-a declarat de acord cu evacuarea românilor, menționând că va trebui să rămână o divizie pentru apărarea coastelor.

La 22 aprilie 1944, Hitler se va întâlni, din nou, cu generalul Karl Allmehdinger pe care îl vedea posibilul salvator al Sevastopolului, dar întrederea nu avea să aducă elemente noi.

La 25 aprilie, Hitler convocă la Berghof pe viceamiralul Helmuth Brinkmann, „Amiral Marea Neagră” și pe contraamiralul Otto Schulz, comandantul Comandamentului Maritim Crimeea, pentru a discuta posibilitățile marinei de sprijinire a operațiilor din Crimeea.

La întrebarea lui Hitler: „Câți oameni se pot evacua într-o singură noapte, dacă rușii străpung frontul?”⁶⁰ Brinkmann avanserază cifra de 40 000, iar Schulz îi spune că nici măcar 16 000 de oameni.

La 26 aprilie, Hitler va retransmite ordinul de apărare a Sevastopolului până la invazia Aliaților, dispunând sistarea evacuărilor pe mare, Armatei 17 germane revenindu-i și misiunea de a fixa inamicul.

⁵⁸ *Ibidem*, pp. 50 - 51.

⁵⁹ *Ibidem*,

⁶⁰ Apud, Adrian Pandea, Eftimie Ardeleanu, *op. cit.*, p. 81.

Ordinul avea să producă îngrijorare, mai ales că era în plină desfășurare transportul pe mare al Corpului de Cavalerie român care se va încheia, la 28 aprilie, fără incidente, însă impunea rămânerea pe loc a Corpul de Munte la Sevastopol.

La 26 aprilie, *generalul de corp de armată Hugo Schwab* raportează, argumentat, că Sevastopolul nu poate fi apărat. Ca urmare din nou mareșalul Ion Antonescu trimite, prin generalul Șteflea, un mesaj generalului Schörner în care solicita retragerea imediată a trupelor române de la Sevastopol, arătând fără menajamente că nu înțelege pentru ce aceste mari unități „sunt ținute fără nici un sens într-un cap de pod îndepărtat care oricum nu poate fi ținut, și să fie sacrificate în loc să fie aduse în țară, pentru a apăra căminele lor, asupra cărora se revarsă dușmanul”⁶¹.

La 1 mai, Hitler îl demite pe generalul Jaenecke de la comanda Armatei 17 considerându-l incapabil să ducă la bun sfârșit misiunea, înlocuindu-l cu generalul Karl Allmendinger.

În intervalul de timp 1 - 2 mai, vor ajunge în Crimeea întăririle promise, dar nivelul lor era prea mic (2 batalioane de marș, 15 tunuri grele, 14 obuziere), pentru ca rezistența cerută de Hitler, de până la 6 - 8 iunie, să poată fi îndeplinită.

La 5 mai 1944, când la Sevastopol rușii vor trece la atac asupra sectorului de nord al frontului, deținut de Armata 17 germană, sector în care se găsea și majoritatea trupelor române, cuantumul efectivelor românești era diminuat, astfel că, din cei peste 46 000 de români retrași în capul de pod, aproape 30 000 fuseseră evacuați pe mare sau cu ajutorul aviației.

Atacul principal al armatei sovietice s-a dat în sectorul de sud - est, unde se afla Corpul 5 Armată, de către Armata de Litoral. În această sector, în pregătirea de artilerie sovieticii au folosit până la 250 guri de foc pe kilometru de front, ceea ce surclasa *recordul* lui von Manstein din iunie 1942, când realizase peste 100 guri de foc/km.⁶²

Cu toate că la 7 mai, sovietici ocupau înălțimile de la Sapun, ce însemna că, în scurt timp, Sevastopolul avea să fi cucerit, Hitler va refuza, pentru a câta oară, evacuarea.

⁶¹ Antonescu - Hitler, *corespondență și întâlniri inedite (1940 - 1944)*, vol. II, Editura Cozia, București, 1991, p. 163.

⁶² Benoît Lemay, *op.cit.*, Volumul I, p. 206 - 207.

În cursul nopții de 8/9 mai, generalul Kurt Zeitzler l-a anunțat pe generalul Schörner că Hitler a dat ordinul de evacuare a Sevastopolului. Armata 17 germană urma să fie îmbarcată cu destinația Constanța. Tot în cursul nopții de 8/9 mai, primele două convoaie, cu o capacitate de transport estimată la 20 000 de oameni, au fost puse în mișcare de la Constanța spre Sevastopol, astfel că, în baza planurilor întocmite în comun cu Comandamentul Maritim Crimeea, în noaptea de 9/10 urmau să fie îmbarcați circa 14 000 oameni, iar ceilalți 20 000 - 35 000 oameni în noaptea următoare.

La 9 mai 1944, sovieticii ocupă Sevastopolul, iar trupele germane și române se retrag în capul de pod din peninsula Hersones, ocupat de trupele Corpului de Munte român, care au asigurat astfel, retragerea combatanților neevacuați ai Armatei 17 de la Sevastopol.

În zilele de 10 - 12 mai, pentru execuția traversadei, pe mare se aflau aproape 190 de vase de război sau comerciale, germane și române, cu o capacitate de transport de aproximativ 87 000 de oameni, suficientă pentru a-i prelua pe toți supraviețuitorii din peninsulă.

La 10 mai, Marea Neagră devine agitată, impunând rămânerea vaselor în largul Hersonesului și deci, amânarea evacuării planificate pentru noaptea de 10/11 mai; ambarcarea ultimelor eșaloane germane și române se va realiza în noaptea de 11/12 mai.

Începând cu data de 9 mai, sovieticii realizau supremația aviației Flotei Mării Negre, ceea ce face ca, navele convoaielor traversadei să devină o țintă prioritară a aviației și submarinelor inamicului.

În ziua de 10 mai 1944, navele sub pavilion german „Totila” și „Teja” vor fi atacate și scufundate. Acestea transportau aproximativ 8000 - 8500 de ostași români și germani, din care nu au mai putut fi salvați decât 230 români și 690 germani. Au mai fost scufundate navele „România”, „Danubius”, „Durostor”, „Dacia”, „Basarabia” sub pavilion românesc; „Prodromos”, „Helga”, „Geiserich”, „Var” sub pavilion german, dar pierderile în vieți omenești au fost mai puține.

În noaptea de 10/11 mai au fost evacuate comandamentele Armatei 17 germane, în frunte cu generalul Allmendinger și Corpului de Munte român, inclusiv generalul Hugo Schwab.

Potrivit sursele românești pe timpul traversadei s-au înregistrat 11 000 de morți, din care 4000 români⁶³.

Cel care a condus, cu succes „traversada”, cunoscută sub denumirea de „Operațiunea 60.000”, una din cele mai mari operații de retragere a unor armate pe calea mării, din cursul celui de-al Doilea Război Mondial, în perioada, 12 aprilie - 12 mai 1944, a fost Contraamiralul Horia Macellariu⁶⁴, comandant al Forței Navale Maritime Române, aflată în subordinea Comandamentului german Amiral Marea Neagră, devenit în paralel și locțiitor al viceamiralului german Helmuth Brinkman, comandant al Comandamentului german Amiral Marea Neagră. În luna august Contraamiralul avea să salveze orașul port Constanța de la distrugere*.

Pe coasta Crimeii au rămas aproximativ 10 000 de militari sau 26 700, după alte surse, din care și 2756 de români din Divizia 1 Munte, despre care documentele nu consemnează vreo informație.

În porturile Sulina și Constanța, unde au debarcat majoritatea trupelor din Crimeea, au sosit, după sursele românești, în intervalul 14 aprilie - 13 mai 1944, 120 853 de combatanți, din care aproximativ 60 000 de militari germani și 40 000 de militari români, precum și voluntari, prizonieri și civili⁶⁵.

Concluzii

Armata română intrase în războiul de coaliție alături de Germania, în iunie 1941, pentru reîntregirea României Mari și invocând, la începutul războiului, *necesitatea spațiului de securitate militară*, ceea ce s-a dovedit a fi ulterior iluzoriu, iar prețul plătit greu de imaginat și justificat.

⁶³ Victor Nitu, Armata română în al Doilea Război Mondial, „Operațiunea 60.000 - 1944”, disponibil la *WorldWar2.ro*, accesat la 18.03. 2021; Adrian Pandea, Eftimie Ardeleanu, *op. cit.*, p. 419.

⁶⁴ Ion V. Emilian, *op. cit.*, p. 332.

* În cartea sa de memorii, „În plin uragan”, amiralul român Horia Măcellariu, a descris felul în care a decurs discuția sa cu amiralul german, consemnând că s-a deplasat la puternica baterie germană „Tirpitz”, a luat legătura cu viceamiralul german Brinkmann, comandantul suprem german, care avea dispoziții să nu cedeze Constanța, să lupte pentru menținerea ei cu orice preț și să captureze flota română. „Între patru ochi, am examinat împreună situația și l-am determinat să se retragă fără luptă și distrugeri, care ar fi făcut victime în populația nevinovată...”

⁶⁵ *Ibidem*, pp. 402 - 410; 438 - 438.

Pierderea Bătăliei pentru Crimeea din anul 1944, pentru trupele germane și române, nu a fost decât urmarea pierderii Bătăliei de la Leningrad, înfrângere după care trupele Wehrmachtului nu și-au mai putut reveni, cedând toate teritoriile cucerite.

Luptând alături de Armata 17 germană, ostașii români din Corpul de Munte și Corpul de Cavalerie au dat dovadă de curaj și abnegație în îndeplinirea misiunilor de luptă încredințate, sacrificându-și viața pe câmpul de luptă cu credința, că astfel, România va fi reîntregită.

Limitele relațiilor politice și militare româno - germane au făcut ca Mareșalul Antonescu și Înaltul Comandament român să-și dea seama, așa cum am arătat, de inutilitatea prezenței românești în Crimeea, iar tentativele lor de evacuare a trupelor din peninsula s-au dovedit a fi lipsite de succes.

Strădaniile mareșalului Antonescu și ale Marelui Stat Major de a determina comandamentele germane să aprobe retragerea trupelor române au rămas, în general, fără ecou.

Credința noastră este că, din noiembrie 1943, până în mai 1944, dacă Hitler nu s-ar fi ambiționat să păstreze Crimeea, din considerentele pe care noi le-am arătat, evacuarea trupelor germane și române, deși a fost cea mai importantă operațiune aero - navală de retragere în contact cu inamicul din istoria celui de-al Doilea Război Mondial, în Marea Neagră, s-ar fi realizat fără atâtea pierderi inutile de vieți omenești.

În ceea ce privește armata română, din cei 62 000 - 65 000 de militari români, care se găseau în Crimeea înainte de 8 aprilie 1944, aproximativ 40 000 au ajuns la Constanța; pierderile pe care sursele românești le cifrează la 23 397 de morți, răniți și dispăruți, reprezintă un procent de 35%, pe care noi îl considerăm a fi foarte ridicat.

Dacă promisiunile lui Hitler și a eșaloanelor de comandă germane ar fi fost respectate privitoare la evacuarea, cu prioritate a trupelor române în perioada, 14 - 27 aprilie, prima fază a evacuării, exista posibilitatea ca militarii români, 46 670 de ofițeri, subofițeri și soldați, retrași în capul de pod Sevastopol, să fie salvați în totalitate.

Ordinul de sistare a evacuărilor dat de Hitler, precum și modul în care comandamentul Armatei 17 a impus evacuarea prioritară a trupelor germane și a personalului auxiliar, au determinat pierderi dureroase pentru armata română.

Pierderile suferite în Crimeea sunt de explicat însă și prin ceea ce s-a întâmplat efectiv pe câmpul de luptă și, în special, datorită încorsetării armatei române prin organizarea Grupului de Armate „Ucraina de Sud”, lipsind-o, în acest mod de un sector distinct de front și de un comandament național.

Să nu uităm că apărarea Sevastopolului s-a realizat cu Corpul de Munte român, precum și faptul că tot ea a securizat pozițiile de la Sevastopol, cât și cele de la Hersones, asigurând astfel retragerea trupelor Armatei 17 germane.

Toate acestea ne conduc la concluzia că trupele române în operația de apărare din Crimeea și-au adus un aport incontestabil în apărarea acesteia, precum și în evacuarea forțelor combatante din Peninsula.

Actele de eroism și sacrificiul ostașilor noștri, care și-au vărsat sângele pentru țară în Crimeea, merită să fie pomenite pentru a nu-i da uitării și mereu să ne amintim că și lor le datorăm, astăzi, că trăim într-o țară democratică, bucurându-ne de libertate. Să aprindem pentru eroii noștri lumânarea recunoștinței și să ne rugăm ca bunul Dumnezeu să odihnească sufletele lor în Împărăția Lui.

BIBLIOGRAFIE

- BUZATU G., *România sub imperiul haosului, 1939 - 1945*, Centrul de Istorie a Românilor „Constantin C. Giurescu”, București, 2007.
- EMILIAN I.V., *Cavalerii apocalipsei*, Editura Marist, Baia Mare, 2020.
- Feldmareșal ERICH VON MANSTEIN, *Victorii pierdute*, Editura Elit, 1982.
- FORCZYK R., *Al Doilea Război Mondial, Sevastopol 1942, Triumful lui von Manstein*, Osprey Publishing, 2008.
- FORCZYK R., *Where the Iron Crosses Grow: The Crimea 1941 - 44*, Paperback - September 20, 2016.
- General, CHIRNOAGĂ P., *Istoria politică și militară a războiului României contra Rusiei Sovietice. 22 iunie 1941 - 23 august 1944*, ediția a II - a, Madrid, 1986.

- JAQUES DE LAUNAY, *Mari decizii ale celui de-al doilea război mondial*, vol. I, II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988.
- JOHNSON P., *O istorie a lumii moderne 1920 - 2000*, Editura Humanitas, București, 2014.
- LEMAY B., *Erich von Manstein strategul lui Hitler*, Volumul I, Editura MIIDECĂRȚI, București, 2017.
- Maréchal ERICH VON MANSTEIN, *Victoires perdues*, Published by Plon, Paris, 1958.
- NITU V., „Armata română în al Doilea Război Mondial, Ultima bătălie în Crimeea - 1944”, disponibil la *WorldWar2.ro*.
- PANDEA A., ARDELEANU E., *Românii în Crimeea*, Editura Militară, București, 1995.
- TACCHI F., *Istoria ilustrată a fascismului*, Editura Enciclopedica RAO, București, 2006.
- Antonescu - Hitler, corespondență și întâlniri inedite (1940 - 1944)*, vol. II, Editura Cozia, București, 1991.
- Arhivele militare române, *Relațiile militare Româno - Germane*, Editura EUROPA NOVA, București, 2000.
- Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 811, fila 228; fond microfilme, rola II 1.1611, cd. 524.

